

Milada Říhová
(1. Lékařská fakulta UK)

IL DIVINO MONDINO¹

Mondino de Liuzzi was the main European anatomist in the era before Vesalius. He also made a great contribution to the education of anatomy at the former Faculty of Medicine in Prague. His supremacy in science was prominent. Not even in his late years was his fame vanishing. His book was used for the teaching practice even at the Faculty of Medicine in Prague and one unknown student wrote into that precious manual: Non est melior liber de anathomia quam iste Mundini...

Key words: anatomy, Bologna, Mundinus

Klíčová slova: anatomie, Bologna, Mundinus

Vlastním jménem Mondino de Liuzzi, jak zní alespoň jeho nejznámější podoba. Jeho jméno je dnes zcela jistě známé historikům medicíny a anatomům, alespoň těm, kteří se o historii svého oboru zajímají. V době, kdy si připomínáme pultisícileté výročí narození Andrey Vesalia, je vhodné vzpomenout i přínosu jeho největšího dosavadního předchůdce v oboru anatomie – zde citovaného Mondina.

Málokdo je dnes obeznámen s jeho zásadním vkladem k tak významnému lékařskému oboru, kterým je anatomie. A jeho spisy se již po staletí nechtou, neboť byly překonávány pozdějším neustálým vývojem. Uvedme alespoň stručně několik dat k této osobnosti, která měla rozhodující vliv na další vývoj medicíny.

Mondino pocházel z velmi významné a bohaté rodiny boloňských lékařů a farmaceutů. Jeho rodové příjmení se v dobových kronikách vyskytuje v několika variantách: De Liuzzi, De Lucci, De Leuciis, De Liuciis, De Luciiis, ale nejčastější je jeho latinizovaná podoba Mundinus (vzácněji Raymundinus). Tak je také citován i ve středověkých rukopisech pražské provenience. Data narození a úmrtí jsou významná pro časové zařazení: narodil se patrně kolem roku 1270 a zemřel v roce 1326, tedy v době, kdy lékařská fakulta v Praze ještě neexistovala. V té době již byla Boloňa významným kulturním i správním centrem, proslulým jednou z nejstarších univerzit, především její právnickou a lékařskou fakultou. Tam se také Mondino imatrikuloval a vystudoval i medicínu – ovšem muselo tomu přirozeně předcházet studium na artistické fakultě, jako tomu bylo na všech ostatních středověkých univerzitách, ale doklady pro tuto činnost zcela chybějí. Musíme je pouze oprávněně předpokládat. Jeho zájmy nepochybně ovlivnilo lékařské prostředí širší rodiny: už jeho otec vystudoval medicínu a působil jako uznávaný lékař i jako profesor lékařství na univerzitě, strýc byl také lékařem a rodina vlastnila i provozovala lékárnu v Boloni. Neuvěřitelně pokrokové ovzduší města, plné

¹ Přezdívku jsem si vypůjčila z oblasti dějin hudby – *Il divino Bohemo* byl ve své úspěšnější části mládí v Itálii nazýván vynikající hudební skladatel Josef Mysliveček (1737–1781). K němu např. ČERNUŠÁK (1972: 404).

„modernismu“ v tehdejší slova smyslu, zaměřeného pod vlivem rozsáhlých Aristotelových studií hlavně na univerzitě i v rámci řádových studií u Dominikánů s důrazem na formování řádného občana *civitatis*, jeho práv, svobod i povinností, nemohlo ponechat mladou boloňskou inteligenci chladnou. Byl to především známý profesor medicíny a anatom Taddeo Alderotti a někteří z jeho příznivců a žáků, kteří se zapojili do současných intelektuálních snah a chtěli kultivovat laickou občanskou *civitas*.² Ve smyslu Aristotelových morálních spisů *Etica*, *Politica*, *Rhetorica*, *De anima* a *Economica*, které sloužily jako předmět morální filozofie, byly tyto tzv. *libri morales* zařazeny do kmenového curricula boloňské artistické – ale kupodivu i lékařské – fakulty již od r. 1305 a v míře nejvyšší ovlivnily mladou právnickou i lékařskou generaci.

Silná vlna modernizace však zasáhla všechny směry: jedním z nich byl i velmi zvýšený zájem o zkoumání³ lidského těla, který byl v souladu se vzednutým hnutím renesanční kresby a malby. Všichni známe renesanční perokresby, tužkokresby i malby lidských těl, anatomicky velmi propracovaných, které byly v totálním kontrastu ke gotickému pojetí lidské postavy a nutně potřebovaly detailní anatomická studia. Jsou pod nimi podepsána nejzvučnější jména renesančního výtvarného umění. Použití nových poznatků a metod z anatomického bádání se projevuje velmi výrazně u nejslavnějších renesančních umělců – Albrechta Dürera, Michelangela i Leonarda da Vinci, jakož i u mnoha dalších, kde už inspirace byla patrně druhotná.

Kdy talentovaný Mondino započal svá univerzitní studia, lze, stejně jako datum jeho narození, pouze odhadovat. Muselo to být někdy kolem roku 1290, ale v dokumentech je jako magister a jako přednášející na univerzitě poprvé uváděn v r. 1305.⁴ V této oblasti se má za prokázané, že to byl právě on, kdo zavedl inovaci studia pomocí malých zvláštních knížek, monotematicky věnovaných vždy jednomu problému, kde rozvíjel obsah lékařských studií a zároveň tříbil jejich neustále se rozšiřující rozsah. V současné době bylo totiž studium medicíny podobné jako studium jiných oborů, hlavně filozofie, na univerzitních fakultách, tudíž bylo zprostředkováno četbou, studiem a výkladem autoritativních textů.⁵ V dokumentech je poprvé uváděn jako magister a jako přednášející na univerzitě v r. 1305.⁶

Performance a inovace výuky medicíny v Bologni však spočívala spíše než v organizaci monotematických nově pojatých spisů v praktických demonstracích. Je známo, že Mondinova teoretická Anatomie byla doprovázena v letech 1316–17 pitváním lidských mrtvol za účelem nové výuky mediků a jejich hlubšímu vzdělání. To bylo ovšem něco zcela jiného než studium názorných kreseb nebo v lepším případě pitvání zvířat, na kterém od dob Galénových spočívalo anatomické poznání vnitřního uspořádání živočišných ústrojí včetně těch lidských.

Výzkum lidského těla a jeho orgánů postupoval rychlými kroky vpřed. Vcelku primitivní obrázky, velmi mechanické náčrty, šly stranou. V popředí byl už skutečný materiál, poskytující mnohem více prostoru pro reálné poznání. Mondino své poznatky a zkušenosti – na rozdíl od celé řady svých kolegů – shromáždil i písemně a v r. 1316 veřejně „vydal“ svou pověstnou *Anathomii*, která zůstala v užívání na evropských univerzitách běžně až do poloviny 16. století. Byla to ta nejlepší učebnice anatomie před Vesa-

2 SIRAIŠI (1981: 72).

3 SIRAIŠI (1981: 77–98).

4 SIRAIŠI (1981: 57).

5 SIRAIŠI (1981: 97).

6 SIRAIŠI (1981: 57).

liovou průkopnickou prací. Tiskem byla vydána v r. 1478 a pokračovala ještě v mnoha vydáních. Sám tento fakt – používání učebnice od rukopisu z r. 1316 až do edice z r. 1478 – nepotřebuje komentáře.

Pro pražskou lékařskou fakultu, je důležitý ten doložitelný fakt, že se v Praze vyučovalo podle Mundinovy knihy o anatomii. *Non est melior liber de anathomia quam iste Mundini*, poznamenává jeden – nejspíše student medicíny – v Albíkových přednáškách⁷ ze všeobecného lékařství.⁸ To je pro pražskou medicínu a její lékařskou fakultu významný doklad o pokročilosti. K tomu je třeba dodat, že Mundinus musel být zároveň i jedním z tvůrců latinské lékařské terminologie, na které se s každým novým sebe-menším objevem aktivně podílel.

Všechny tyto drobné dodatky k Mundinovi chtějí pouze poukázat na jeho působení *post mortem* i na pražské lékařské fakultě. Lepší učebnici a vodítko pro výuku anatomie si tehdejší mistři nemohli zvolit. Významný a dosud nepublikovaný je i doložený fakt, že se medicína vyučovala i v prostorách školy dominikánského kláštera u sv. Jiljí.⁹ Není ovšem prokázáno, že by se právě tam přednášela i anatomie.

Bibliografie

ČERNUŠÁK, GRACIAN. 1972. *Dějiny evropské hudby*. Praha: Panton.

SIRAIŠI, NANCY. 1981. *Taddeo Alderotti and his pupils*. Princeton.

SPUNAR, PAVEL. 1985. *Repertorium auctorum Bohemorum provectum idearum post universitatem Pragensem conditam illustrans*. Tomus I. Wratislaviae, Varsaviae, Cracoviae, Gedani, Lodziae: Institutum ossolinianum, officina editoria academiae scientiarum Polonaze.

RESUMÉ

Mondino de Liuzi byl hlavním evropským anatomem před Vesaliem. Ovlivnil i výuku anatomie v Praze na tehdejší lékařské fakultě. Byl nepominutelnou autoritou. Ani koncem jeho života jeho sláva neuhaslina. I na pražské lékařské fakultě byla používána k výuce jeho kniha, kde si neznámý student zapsal: *Non est melior liber de anathomia quam iste Mundini...*

7 Praha, NK V E 24, f. 14r.

8 Praha, NK V E 24.

9 Ms. Kapitul. M.7, f. 68r–112r *Collectorium maius: Hec sunt compilata per reverendum doctorem Albicum, supremum phisicum regis Bohemie pro exercitatione iuvenum studencium in medicina et sic tibi innotescit compositor*. F. 112 r: *Explicit collectorium maius editum a Magistro Albico doctore artis medicine, et rescriptum anno Domini MCCCCXXXVI ante festum Margarete Virginis* (12. VII. 1436) *ad vota Petri dicti Bibat baccalarii arcium resumentis speram naturalem scholaribus scole s. Egidii, per quos est opus hoc rescriptum*. SPUNAR (1985).